

Dr. ZDRAVKO BAZDAN

Izvanredni profesor na Fakultetu za turizam i vanjsku trgovinu Dubrovnik

MEĐUNARODNA EKONOMIJA AZIJSKO-PACIFIČKE REGIJE: AMERIČKA INICIJATIVA

UDK 330.1:339.92

Stručni rad

Primljeno: 29. ožujka 1996.

Sažetak

Od početka ove decenije, a posebno od dolaska Williama Billa Clintona na čelo državne administracije SAD, bitno se mijenja službena američka politika prema međunarodnoj ekonomiji. Stvaranje gospodarskih integracija, kao što su: Ugovor o slobodnoj trgovini Sjeverne Amerike (North-American Free Trade Agreement), tj. NAFTA-e koncem 1993, i Američkog sporazuma slobodne trgovine (American Free Trade Agreement), tj. AFTA-e koncem 1994. godine, izravno su uključili SAD u razvoj međunarodne ekonomije Zapadne hemisfere. Posebno je zanimljiv njihov angažman u velikom naporu istinskog etabliranja i stvarnog funkcioniranja najmoćnije gospodarske integracije koju poznaje naša epoha: Azijsko-pacifičke gospodarske suradnja (Asia-Pacific Economic Co-operation), tj. APEC-a - rezultatom je kooperativnosti 18 država-članica. U sadašnjoj fazi, stvaraju se administrativni preduvjeti, kako bi se do 2020. godine uspostavila gospodarska integracija prvoga stupnja, tj. zona slobodne trgovine. Sve inicijative u kojima su se Amerikanci angažirali i u zapadnom dijelu Istočne hemisfere, u skladu su s Clintonovim stajalištem: "da je trgovina važnija od vojnih trupa".

Ključne riječi: APEC, kineska zona gospodarskog utjecaja, Azija koja se snažno nameće (Emerging Asia)

Azijsko-pacifička regija je danas najjača globalna geo-gospodarska regija i predstavlja jedan od tri tzv. **trgovačka bloka** međunarodne ekonomije. Blok se službeno naziva: **Azijsko-pacifička gospodarska suradnja (Asia-Pacific Economic Co-operation)-APEC**.¹

To je za sada gospodarska integracija u **nastajanju**, koja broji 18 država-članica. U ovu integraciju su uključene države od Tajlanda na Istoku do Kanade i Čilea na zapadu. U geo-političkom smislu, azijsko-pacifička regija se proteže od Turske preko Indijskog potkontinenta i Australijskog kontinenta, do zapadne obale Zapadne hemisfere. No, u geo-gospodarskom smislu, pod azijsko-pacifičkom regijom danas se podrazumijevaju sljedeće cjeline: tzv. **Azija koja se snažno nameće (Emerging Asia)**, Australijski kontinent s Melanezijom, Mikronezijom i Polinezijom i zapadni dio Zapadne hemisfere. Inače, prva cjelina, koja je ujedno i najdinamičnija cjelina, tzv. **Azija koja se snažno nameće**, sastoji od dvije glavne geografske sub-regije, a to su: Indija i tzv. **kineska zona utjecaja** kojoj pripadaju: NR Kina, Hong Kong, Republika Kina, tj. Tajvan i države jugoistočne Azije gdje Kinezi iz inozemstva dominiraju lokalnim **businessom**. Samo ove dvije sub-regije su u 1994. godini imale 2.5 milijarde stanovnika, što je predstavljalo 45% svjetske populacije i DBP od 1.8 bilijuna USD, koji je predstavljao preko 7% međunarodne ekonomije. Nadalje, postoji podjela i na države tzv. **pacifičkog ruba**, u kojem se nalaze lideri međunarodne ekonomije, kao što su: Australija, NR Kina, Japan, ali i **novo-industrijalizirane države**, tzv. **četiri tigra vanjske trgovine**, a to su: Hong Kong, Singapur, Tajvan i Republika Koreja. Ali toj grupi pripadaju i neke manje razvijene države, kao što su Malezija, Tajland, Indonezija i Filipini. Potrebno je na ovom mjestu napomenuti da je ova regija izuzetno asimetrično razvijena i kao da u čitavom svijetu nema premca takvim kontrastima. Tako npr. Hong Kong je 1994. godine imao jedan od najvećih DBP **per capita** u regiji: iznosio je 23.080 USD, potom su slijedile SAD s 22.656 USD DBP, Singapur s 21.430 USD DBP i Japan s 21.350 USD DBP **per capita**. No, među ostalim, Bangladeš je iste godine imao DBP **per capita** od 1.350 USD, Indija 1.290 USD, Kambodža 1.250 USD i Majanmar 751 USD DBP **per capita**. Također, u pitanju je regija koju karakteriziraju i neke druge odlike. Tako se npr. u njoj nalazi 16 vremenskih zona, u njoj se govori najmanje 20 stranih jezika i stotine dijalekata. To je regija gdje zemljoradnici još uvijek pretežno žanju rukama i gdje gradovi - gledajući globalno - najbrže rastu. Ipak, mora se naglasiti

1 Druga dva bloka su Europska unija i Ugovor o slobodnoj trgovini Sjeverne Amerike, tj. NAFTA. Članice ove druge gospodarske integracije, koja je postala operativnom koncem 1993. godine, su SAD, Kanada i Meksiko. No, koncem naredne, 1994. godine, SAD su poduzele akciju proširenja ove gospodarske integracije u okviru Američkog sporazuma slobodne trgovine, tj. AFTA-e, u koju su uključene 34 države Zapadne hemisfere - sve osim Kube.

da je od svih siromašnih država regije ipak najteža situacija u Papui Novoj Gvineji, gdje je DBP per capita jedan od najnižih na svijetu i gdje i danas kanibalizam upražnjavaju plemena: **Kiri Kiri, Kuku Kuku i Fore.**

Međutim, treba podvući činjenicu da je to regija koja se danas gospodarski najbrže razvija. Dinamiku, dakako, daju države Azije, koje su samo tri desetljeća ranije imale 8% svjetskog DBP. Danas, njihova gospodarstva rastu tri puta brže nego li gospodarstva razvijenih država. No, analizirajući fenomen njihovog rasta **in toto**, azijsko -paciifčka regija predstavlja preko 40% svjetske populacije, 60% svjetskog DBP i preko 40% svjetske trgovine.

1. AMERIČKA INICIJATIVA

Još u svojoj predizbornoj kampanji, William Bill Clinton je naglašavao da će realizirati novi pristup međunarodnoj ekonomiji, ekspandirajući posebno u Japan, Daleki istok i Latinsku Ameriku. Došavši na čelo SAD, na tome je počeo sustavno raditi u okviru koncepta "o novom američkom internacionalizmu", u nešto kasnije razrađenoj strategiji koja je danas poznata pod nazivom "Savez s budućnošću". Na međunarodnom planu, od tada SAD akcent stavljaju na tri područja i to na: 1. vojnu moć, 2. gospodarsku moć i 3. ljudska prava. Što se tiče drugog područja, sve su akcije kretale iz **Nacionalnog gospodarskog vijeća**, kojemu je sam Predsjednik bio na čelu, ali koji se kod donošenja odluka iz područja strategije međunarodne trgovine i **trgovinske diplomacije**, najviše oslanjao na ministra trgovine SAD, Rona Browna. U ožujku 1993. predsjednik Clinton je od njega, kao člника **Odbora za koordinaciju trgovinske promocije SAD**, zatražio da započne s radom na izvoznoj promociji i izvoznim financijskim programima. Eksperti iz 19 vladinih agencija, uz konzultacije više od 1.500 predstavnika privatnih i državnog sektora, i predstavnika lokalnih vlasti, te sveučilišnih nastavnika, formulirali su Nacionalnu izvoznu strategiju, koja se bazira na sljedećim principima: 1. kooperacija među federalnim agencijama, 2. partnerstvo između vlade SAD i privatnog sektora i 3. alokacija resursa prema čistim komercijalnim prioritetima. Među ostalim, definirana su posebna područja za optimalnu i što hitniju penetraciju robe i kapitala iz SAD, nazvana tzv. **"velikim tržištima koja se snažno nameću"** (**Big Emerging Markets - BEMs**). Tom prigodom, definirani su i sektori na tim tržištima, sektori za optimalnu i što hitniju penetraciju, koji su nazvani tzv. **"velikim sektorima koja se snažno nameću"** (**Big Emerging Sectors - BES**). Što se tiče **"velikih tržišta koja se snažno nameću"**, definirano je da su zapravo u pitanju nacionalna tržišta deset država i to: Meksika, Brazila, Argentine, Indije, Indonezije, Turske, Poljske, Republike Koreje, Republike Južne Afrike i NR Kine. Tom prigodom je procijenjeno da će u narednih 20 godina ova tržišta generirati više od 40% ukupnog uvoza međunarodne ekonomije. Konzervativnije projekcije su procijenjivale da će do 2010. ova tržišta

kupovati 25.6% ukupnog svjetskog uvoza, više od Europske unije i Japana zajedno.² Što se tiče tzv. **"velikih sektora koja se snažno nameću"**, osmišljena je i strategija kojom bi povećali američki plasman i profit na tim tržištima. Prema Ministarstvu trgovine, u te sektore spadaju: informatička tehnologija, transportna tehnologija, tehnologija za zaštitu čovjekove okoline, tehnologija proizvodnje energije i financijske usluge.

U listopadu 1994. godine završeno je koncipiranje "nacionalne izvozne strategije", koja je postala operativna i kojom se do 2000. godine želi višestruko povećati izvoz, koji bi trebao stvoriti šest milijuna novih radnih mjesta. To su sve bili razlozi da je Bill Clinton, kao niti jedan državnik u povijesti SAD, pokrenuo globalnu **američku trgovinsku inicijativu**, koja se uklapa u njegov koncept **"da je trgovina važnija od vojnih trupa!"**. U okviru te nove američke strategije, prioritet je stavljen - pored gospodarske integracije čitave Zapadne hemisfere - na integraciju nekih azijsko-pacifičkih država i to iz nekoliko osnovnih razloga:

1. Već sad trgovina s azijsko-pacifičkom regijom u SAD angažira preko 2.5 milijuna radnih mjesta. Izvoz SAD u sve države regije se udvostručio u posljednjih osam godina. Inače, 1970. godine izvoz je iznosio 13% američkog DBP, dok je u prošloj godini on iznosio blizu 30% DBP. S APEC-om, te su ambicije znatno veće.

2. Prema procjeni naviih dužnosnika iz Ministarstva trgovine, 70% ukupnog rasta uvoza u svijetu između 1990. i 2010. godine bit će u vrijednosti od 1,5 bilijuna USD. No to se neće dogoditi na tržištima razvijenih država, tj. Japana, Europe i Sjeverne Amerike, već na tzv. **"velikim tržištima koja se snažno nameću"**. Ona su, dakako, za Amerikance izuzetno interesantna, budući da su u pitanju velika buduća tržišta na kojima očekuju plasman velikih količina robe i usluga koje će biti proizvedene u SAD, ili proizvedene od strane američkih **transnacionalnih korporacija** u inozemstvu.

3. U narednom desetljeću - pod uvjetom da Amerikanci budu sposobni i učinkoviti - azijska regija bi mogla dodati novih 1.8 milijuna radnih mjesta gospodarstvu SAD, radnih mjesta koja bi predstavljala u prosjeku 13% radnih mjesta koja nisu u izravnoj svezi s onim radnim mjestima gdje se proizvodi isključivo za izvoz.

4. Od ukupnog iznosa od 15 milijardi USD kredita posredstvom tzv. **"vezane pomoći"**, koje su SAD odobrile od 1990. godine, 80% je išlo u azijske države, a od toga 50% je plasirano u NR Kinu, Indoneziju i Indiju. Inače, 40% izvoza SAD odlazi u države u razvoju - što je cca 190 milijardi godišnje - a za sada njihova najveća i najjača tržišta su u državama kao što su NR Kina i Indija.

2 Brown says export sales are strong rising sharply, "International Herald Tribune", October 6, 1994, p. 4.

5. Izvoz usluga iz SAD u tzv. **kinesku gospodarsku zonu**, u koju se ubrajaju NR Kina, Hong Kong i Tajvan, iznosio je već 1992. godine 2.1 milijardu USD, što je predstavljalo 3% ukupnog tadašnjeg izvoza usluga SAD.³

Sve su to bili argumenti koji su naveli Amerikance na tvrdnju da bi gospodarski najdinamičnije države Azije, što prije trebale postati glavni stup međunarodne gospodarske politike SAD u regiji Azija-Pacifik. Nadalje, tvrdi se da niti jedno geo-gospodarsko područje na svijetu neće biti od veće važnosti za američke interese od azijsko-pacifičke regije - na kojoj se očekuju veliki plasmani i prema tome i izuzetne dobiti. Kako je jednom kazao Bill Clinton: "na tom području naša je sigurnost najviše uložila. U proteklih pola stoljeća tamo smo se borili u tri rata i tamo se sijeku interesi triju svjetskih sila. Stoga nastojimo naše društvene vrijednosti predstaviti tom najnapučenijem dijelu svijeta gdje se probija demokracija, ali i gdje još ima represivnih režima."⁴

2. STVARANJE NOVE GOSPODARSKE INTEGRACIJE: APEC

Još 1989. godine stvoren je APEC na širem azijsko-pacifičkom prostoru. Inicijatori su bili Australija i Japan, uz podršku Malezije, uz napomenu da je ideju odmah podržao tadašnji predsjednik SAD, George Bush. No, na samom početku u realizaciji koncepta o ovoj gospodarskoj integraciji, sudjelovale su: Indonezija, Malezija, Singapur, Filipini, Tajland i Brunei, tj. članice **Udruženja jugoistočnih azijskih država (Association of Southeast Asian Nations) - ASEAN**⁵ te Australija, Japan, Novi Zeland,

3 Data Show Rise in U.S. Services Export to China Areas, "Washington Economic Report", February 9, 1995, p. 4. Prema istom izvoru: samo studenti iz Istočne Azije i Pacifika godišnje potroše na studij u SAD više od 3 milijarde USD.

4 "The search for the Asian friend, "Washington Economic Report", March 10, 1995, p. 21. Tom prigodom je mislio na NR Kinu, Indoneziju i Majanmar.

5 Ova gospodarska integracija je osnovana 1967. godine u Bangkoku, uz napomenu da je nedavno i Vijetnam primljen u punopravno članstvo. Godine 1993. ASEAN je reorganiziran u: Asean Free Trade Agreement, tj. u AFTA-u. Unilateralna trgovinska liberalizacija - uz maksimalne carine od 5% - stupila bi na snagu do 2003. godine. No, za sada se ne zna kako to postići, jer postoje velike razlike u gospodarskoj razvijenosti. Možda u tome ipak uspije APEC. Inače, Vijetnam ima jedan od najnižih dohodaka per capita na svijetu - tek jedva 200 USD, dok s druge strane per capita dohodak u naftom i plinom bogatom sultanatu Brunei - jedan je od najvećih na svijetu i iznosi 25.000 USD. Vidjeti i: Economic disputes test Asean unify, "Financial Times", August 1, 1995, p. 4.

Kanada, Republika Koreja i SAD. Ovim državama su se kasnije priključile i NR Kina, Hong Kong i Tajvan. Odmah je primijećeno da navedenih 15 država imaju 40% svjetske populacije, kombinirani DBP od 13 bilijuna USD i konto od 40% svjetske trgovine. A što se tiče SAD, njihov izvoz u svaku od država APEC-a od 1987. do 1992. godine, rastao je po stopi od 50%. Već tijekom 1992. godine trans-pacifička trgovina povećala je trans-atlantsku trgovinu iznad 50%. Te godine, 2,5 milijuna poslova u SAD, ovisilo je o azijsko-pacifičkoj trgovini.

Sve je to dalo dodatni impuls **establishmentu** SAD-a da agilnije potpomogne spomenutu gospodarsku integraciju. Naime, sve do 1992. godine APEC postoji samo na papiru. No, početkom iste godine SAD poduzimaju opsežnu akciju kako bi potakle realizaciju inicijative iz 1989. godine. Dakako, dužnosnicima SAD je itekako stalo da trasiraju nove gospodarske odnose s tom regijom, koju je Bill Clinton nazvao "novom pacifičkom zajednicom". U tom trenutku, 80% trgovine SAD, kao i 90% njihovog uvoza, bilo je vezano za to područje. Stoga je predsjednik Clinton za cilj svoga prvog prekomorskog putovanja izabrao upravo to područje. U drugoj polovici spomenute 1992. godine, SAD obavljaju detaljne pripreme s ciljem da koncem naredne 1993. godine organiziraju prvi skup APEC-a na najvišem nivou. Američke ambicije su se sastojale u stvarnom etabliranju "nove pacifičke zajednice", koju je predsjednik Clinton najvijestio u srpnju 1993. godine, kad je posjetio Japan i Republiku Koreju. Već tada je isticao da bi se spomenuta zajednica ogledala u sljedećem: 1. bila bi to bogatija zajednica na osnovi otvorenog tržišta i otvorenog društva, 2. bila bi to sigurnija zajednica na temelju savezništva i vojne prisutnosti SAD, politike antiproliferacije nuklearnog naoružanja i angažiranja u regionalnim dijalozima, 3. bila bi to slobodnija zajednica na temelju otvorenog društva koje doprinosi razvoju i miru i 4. stvorila bi se regionalna suradnja glede globalnih pitanja, kao što su ekologija, narkotici, izbjeglice i zdravstveni problemi. Naglasio je da kamen temeljac azijsko-pacifičke politike ostaje njihov odnos s Japanom, ali i svestran odnos s NR Kinom, na osnovi kojega će se riješiti neka neslaganja u širem strategijskom konceptu.⁶

Skup APEC-a na ministarskoj, kao i na najvišoj razini, zakazuje se za sredinu studenog 1993. godine na Blake Islandu u Puget Soundu kod Seattlea, američka savezna država Washington. Amerikanci namjerno izabiru taj grad, budući da se preko 80% izvoza u regiju Pacifik-Azija i 90% uvoza iz regije Azija-Pacifik, obavlja preko te luke. Na ministarskom sastanku APEC-a, sudjeluju sljedeće države: Australija, Brunej, Kanada, NR Kina, Hong Kong, Indonezija, Japan, Republika Koreja, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Papua Nova Gvineja, Filipini, Singapur, Tajvan, Tajland i SAD. Na tom ministarskom skupu, pripremili su se svi dokumenti

6 Vidjeti: When multinationals marry, "The Economist", September 19, 1992, p. 2 i: U.S. Will Not Renew Most-Favored-Nation Trade Status For China, "USIA Wireless File", August 1, 1993, p. 31.

za skup na najvišoj razini. Na trodnevnom zasjedanju, ministri su prihvatili dokumente - koji su fundamentalni - i prema tome predstavljaju polazište i za buduću legislativu APEC-a. To su: 1. **Izveštaj Skupine eminentnih osoba**, 2. **Gospodarski trendovi i pitanja**, 3. **Pitanja trgovine i ulaganja**, 4. **Radni program APEC-a**, 5. **Pitanja sudjelovanja** i 6. **Organizacijska pitanja**. Posebno navodimo četiri dokumenta i to:

1. Izveštaj Skupine eminentnih osoba sastavio je tim koji je predvodio Fred Bergsten, zvanični predstavnik SAD, poznati profesor međunarodne ekonomije i direktor privatnog **Instituta za međunarodnu ekonomiju** iz Washingtona. U tom timu su se nalazili eksperti iz 10 država-članica APEC-a, eksperti koji su rujna 1992. godine, okupljeni odlukom ministarskog sastanka u Bangkoku. Polazište ove ekspertne skupine je bilo stajalište da što je prije moguće **treba uspostaviti slobodnu trgovinu u azijsko-pacifičkoj regiji (free trade in the Asia-Pacific)**, kao i formirati istinsku **Azijsko-pacifičku gospodarsku zajednicu (Asia-Pacific Economic Community)**. U Izveštaju se: 1. elaboriralo tadašnje stanje među navedenim državama, ali su se navele i procjene budućeg izgleda regije APEC-a, uz prezentiranje dugoročne vizije otvorene trgovine među državama-članicama. Predložen je program inicijativa pomoću kojih bi se ta vizija otvorene trgovine i provela. Također, u Izveštaju se i: 2. naglašava da APEC mora ubrzati i proširiti suradnju kako bi odgovorio na tri prijetnje nastavku gospodarske vitalnosti te regije, a to su: a) erozija multilateralnog globalnog sustava, b) evolucija regionalizma okrenutog prema unutra i c) opasnost od fragmentacije unutar azijsko-pacifičke regije. **Skupina eminentnih osoba** je predložila da APEC poduzme korake u četiri područja i to u području: 1. regionalne i globalne liberalizacije trgovine, 2. programa za olakšavanje trgovine, 3. tehničke suradnje i 4. institucionaliziranja APEC-a.

2. Gospodarski trendovi i pitanja. Posebno se isticao rad **Ad hoc skupine za gospodarske trendove**, koja je konstatala da je od ključne važnosti promicanje otvorene trgovine i ulaganja u cijeloj regiji, što je, zapravo i glavni preduvjet za povećanje blagostanja svih država-članica APEC-a. Ministri su naložili toj skupini da uloži još više truda u pripremi procjene dugoročnih gospodarskih trendova i da sačini studiju o problemima određenih sektora. Naložili su tzv. **višim službenicima** da istraže mogućnost transformacije te skupine u **Gospodarstveni odbor APEC-a**, koji bi trebao biti administrativni nukleus ove gospodarske integracije. Ministri su se zahvalili Tajlandu na izvrsnom izvješću o gospodarskim izgledima integracije i pozdravili vrijednu analizu iz japanskog **Izvešća o viziji regije u godini 2000**. Usvajali su prijedlog za iniciranje redovne razmjene ključnih gospodarskih statistika među državama-članicama APEC-a.

3. Pitanja trgovine i ulaganja. Ministri su potvrdili da je liberalizacija trgovine i ulaganja kamen-temeljac identiteta i aktivnosti APEC-a. Učvršćenje multilateralnog trgovinskog sustava, proširivanje regionalne i globalne trgovine i poboljšavanje pravila i postupaka za ulaganja na način dosljedan **GATT-u**, središnji su ciljevi ove integracije. Tada je rečeno da **Urugvajska runda** mora biti zaključena do 15. prosinca te, 1993. godine.

Ministri su izrazili odlučnu potporu nastojanjima država-članica APEC-a koje nisu u **GATT-u**, da postanu njegove ugovorne strane, što bi dodatno učvrstilo multilateralni trgovinski sustav. I unatoč tome što NR Kina i Tajvan nisu participirale u **Urugvajskoj rundi**, i one su se složile - kao uostalom i svi drugi sudionici - da se **Urugvajska runda** mora zaključiti u predviđenom roku. Usvojili su prijedloge Neformalne skupine za regionalnu liberalizaciju trgovine, koji su odobreni od strane tzv. Viših službenika, o nastavku dijaloga u sklopu radnog rasporeda APEC-a o trgovini i ulaganjima. Također, usvojili su prijedloge iste Skupine usmjerene na poboljšanje pristupa tarifnim podacima, smanjivanju administrativnih zapreka trgovini, pojednostavljivanju carinskih postupaka, usklađivanju različitih pristupa pitanjima standarda, te poticanju tijeka ulaganja. Odlučeno je da **Neformalnu skupinu za regionalnu liberalizaciju trgovine**, zamijeni **Odbor za trgovinu i ulaganja**. Pozdravili su objavljivanje Vodiča za ulaganje u države-članice APEC-a, **Priručnika za carine u državama-članicama APEC-a** i održavanje **Simpozija APEC-a za carine**.

4. **Radni program APEC-a**. Naglašeno je da uloga APEC-a u održavanju regionalnog rasta i razvoja proizlazi iz rastuće unutar-regionalne međuovisnosti. Aktivnost deset Radnih skupina je temeljni dio napora da ova gospodarska integracija postane čimbenik rasta i razvoja u azijsko-pacifičkoj regiji. Ministri su pozdravili prijedlog Republike Koreje o osnivanju **Programa APEC-a za vokacijsku obuku**, kao i stvaranje konzaltinga **APEC Tehnomart**. Također, naložili su tzv. **Višim službenicima** da ispitaju mogućnost primjene njihovih programa u okviru **Radnih skupina za razvoj ljudskih resursa**, te **Radnih skupina za ulaganja i industrijsku znanost i tehnologiju**.

Ministri su još pripremili i sljedeće dokumente: **Podaci o trgovini i ulaganjima**, **Promidžba trgovine**, **Programi i mehanizmi za suradnju**, **Ulaganja u industrijske znanosti i tehnologiju**, **Razvoj ljudskih resursa**, **Energetska suradnja**, **Očuvanje morskih resursa**, **Telekomunikacije**, **Ribarstvo**, **Transport**, **Turizam** i **Sudjelovanje privatnog sektora**. Još su razmatrali pitanje organizacije tajništva APEC-a, proračun, strukturu APEC-a, kao i mjesta održavanja budućih ministarskih sastanaka. Prihvaćen je prijedlog koji je donesen na četvrtom ministarskom sastanku u Bangkoku rujna 1992, da će se šesti ministarski sastanak održati 1994. u Indoneziji, sedmi u Japanu 1995, dok će osmi biti održan u Filipinima 1996, a deveti u Kanadi 1997. godine.

Tom prigodom je u **Aneksu 1**. donesena i **Deklaracija o trgovinskom i investicijskom okviru APEC-a**, koja predstavlja glavno rukovodstvo za akciju. Njome je utemeljen i **Odbor za trgovinu i ulaganja APEC-a**, koji je stavljen u nadležnost ministara APEC-a. Odlučeno je da će Odbor ministrima podnositi izvješća putem tzv. **Viših službenika**. Nadalje, u **Aneksu 2**. donesen je **Trgovački i ulagački radni program APEC-a za 1994**, gdje se nalaze poglavlja kao što su: Carine; Ulaganja; Carinska baza podataka i priručnik; Standardi i suglasnost; itd. Inače, naslov **Aneksa 4**. glasi: **Radna skupina APEC-a za turizam**, dok je naslov **Aneksa 5**. **Radna**

skupina APEC-a za očuvanje morskih resursa. Formirano je još devet tzv. operativnih tijela i to: **1. Odbor za trgovinu i investiranje, 2. Ad hoc odbor za gospodarske trendove i probleme, 3. Radna skupina za turizam, 4. Radna skupina za trgovinu i investiranje, 5. Radna skupina za ribarstvo, 6. Radna skupina za trgovinsku promociju, 7. Radna skupina za kooperaciju energije, 8. Radna skupina za industrijsku znanost i tehnologiju i 9. Radna skupina za transport.**⁷

Skup na najvišoj razini održao se 20. studenog 1993. godine, ali bez nazočnosti malezijskog premijera Mahathira Mohamada, koji je bio od samog početka jedan od inicijatora ove gospodarske integracije. Poručio je kolegama da ne dolazi iz protesta, budući da su - prema njegovim riječima - skup unilateralno organizirale SAD - što je zapravo i bila istina. No, tom prigodom je četrnaest državnika prihvatilo sve spomenute dokumente, koje su pripremili njihovi ministri. Također, državnici su se složili da se - kao novi članovi - prime Meksiko i Papua Nova Gvineja. Također su se usaglasili da se naredne, 1994. godine u članstvo primi Čile, a potom da nastupi trogodišnji moratorij na prijem novih članova. Izražen je optimizam svih državnika. Tom je prigodom naglašeno da 17 članica APEC-a ima izuzetnu ulogu u razvoju međunarodne ekonomije, budući da se u nima proizvodi polovica ukupnog globalnog **outputa**, i s obzirom da obavljaju gotovo polovinu međunarodne trgovine i da u toj regiji živi 40% svjetske populacije. Odlučeno je da se odmah na početku 1994. godine sastanu ministri financija, kako bi osnovali **Poslovni forum Pacifika**, savjetodavno tijelo, s osnovnim ciljem da potencijalnim investitorima iz država-članica, ali i iz trećih država, sugerira prioritete i da koncipira viziju budućeg razvoja ove regionalne integracije. Do narednog ministarskog sastanka, koji je bio zakazan za studeni 1994. godine u Bogoru nedaleko Jakarte, navedeni operativni organi su radili na realizacije dokumenata iz Seattlea.

Očekivalo se da će lideri 17 država APEC-a u Bogoru povećati operacionalnost svih njegovih institucija, te da će postaviti čvrste ciljeve glede uspostavljanja slobodne trgovine i slobodnog investiranja. Tada je već bilo poznato da je **Skupina eminentnih osoba** razradila projekat, po kojemu bi se do 2010. odnosno 2020. godine u regiji trebao sasvim realizirati koncept o **gospodarskoj integraciji prvog stupnja**, tj. o zoni slobodne trgovine uz totalno liberalnu investicijsku politiku. Bilo je predviđeno da se prihvati krucijalni **APEC-ov sporazum o principima investiranja**. Isto tako, spomenuta **Skupina eminentnih osoba** se založila da se postave takvi temelji gospodarskoj integraciji, koji bi kasnije mogli prerasti u istinsku Gospodarsku zajednicu Azije i Pacifika.

Sastanak ministara trgovine, kao i ministara vanjskih poslova država članica APEC-a, održao se sredinom studenog u Bogoru. Sastanku su

7 APEC minister's joint statement on ministerial meeting, 17-19. November 1993, "The New York Times", November 3, 1993, p. 28.

temeljem odluke iz Seattlea prisustvovali i ministri Čilea. Na prijedlog SAD prihvaćena je **APEC-ova obrazovna fondacija**, koja je utemeljena kao krovna institucija u koju se uključuje i institucija poznata pod nazivom: **Radna skupina za APEC-ov razvoj ljudskih resursa**, pridruženi **Obrazovni forum i Partnerstvo za obrazovanje**, kao i **Obrazovna inicijativa APEC-ovih lidera**. Temeljem ove inicijative, u kolovozu 1994. godine, SAD su lansirale novi program ekspaniranja visokog obrazovanja u okviru regije, pod APEC-ovim "kišobranom". Predstavnici 12 američkih sveučilišta potpisali su povelju **APEC-ovog konzorcija studijskog centra**. No, na tom spomenutom sastanku ministara trgovine i vanjskih poslova rečeno je kako **Skupina eminentnih osoba** smatra da početak napora za liberalizaciju treba uslijediti u 2000. Isto tako bi liberalizacija bila završena do 2020. godine. Navedeno je također da **Skupina eminentnih osoba** predlaže da najnaprednija gospodarstva u regiji, uključujući SAD i Japan, realiziraju cilj, tj. liberaliziraju trgovinu i investiranje za 10 godina, novo industrijalizirana gospodarstva, kao npr. Republika Koreja za 15 godina, dok bi države u razvoju u regiji to uradile do kraja spomenutog perioda. Također je rečeno da **Skupina eminentnih osoba** preporučuje državama-članicama APEC-a podržavanje modela čvrstog vodstva regije u međunarodnoj trgovini, zalažući se za "otvoreni regionalizam", promptno ratificirajući Urugvajsku rundu u svojim parlamentima.

Sastanku na najvišoj razini 18 državnika APEC-a, koji se odmah poslije završetka ministarskog sastanka održavao pod geslom: **"Otvorena tržišta u Aziji"** - predsjedavao je indonezijski predsjednik Soeharto. To je bilo prvi put, tvrdio je američki tisak, da državnik jedne nedemokratske države presjedava skupu na kojem se nalaze i državnici iz gospodarski i politički najrazvijenijih država. Na skupu na najvišoj razini je postignut dogovor da otvorena i slobodna trgovina i investiranje u azijsko-pacifičkoj regiji bude ostvarena do 2020. godine. Također je navedeno da bi taj cilj među najrazvijenijim državama-članicama trebao biti ostvaren deset godina ranije, tj. do 2010. godine. U **Deklaraciji o zajedničkom rješavanju problema**, koju su svi prihvatili, navodi se da lideri država-članica obećavaju da će povećati napore u svojim državama u cilju što brže redukcije zapreka za trgovinu i investiranje, te za promoviranje slobodnog kretanja robe, usluga i kapitala unutar njihovih gospodarstava. Prihvaćena je i tzv."eskatorna klauzula", u kojoj se navodi: "U cilju pojednostavljenja i ubrzanja naše suradnje, kao i u cilju kohezije naše gospodarske integracije, slažemo se da gospodarstva država APEC-a koja su spremna implementirati aranžmane suradnje - mogu to uraditi i u kasnijem, drugom terminu, ako nisu spremna da to učine u prvobitno prihvaćenom, prvom terminu."⁸ Također, u spomenutoj Deklaraciji se vrši gradacija država-članica na **razvijene, novo-industrijalizirane i nerazvijene države**, što je i obrazac za

8 APEC Leaders Call for Free and Open Trade by the Year 2020, "USIA Wireless File", November 16, 1994, p. 24.

buduću liberalizaciju trgovine i investiranja. Prva i druga skupina država će osigurati zonu slobodne trgovine do 2010, dok će treća skupina, nerazvijene države, to morati uraditi deset godina kasnije, do 2020. godine. Preuzima se obveza da će razvijene države-članice pomoći u gospodarskom razvoju nerazvijene članice. U Deklaraciji su posebno istaknute tri tzv. vrijednosti gospodarske integracije APEC, a to su: 1. jačanje otvorenog multilateralnog trgovinskog sustava, 2. intenziviranje liberalizacije trgovine i investiranja, i 3. intenzifikacija azijsko-pacifičke razvojne kooperacije.

Nadalje, prihvaćen je **APEC-ov sporazum o pojednostavljanju trgovanja**. U njemu se navodi sljedeće:

1. Lideri su prihvatili **APEC-ov sporazum o investicijskim načelima**, i na taj način se obvezali na koncept pune transparentnosti za sve politike investiranja, na nacionalni tretman stranih investitora, na punu kompenzaciju u slučaju nacionalizacije, na objavljivanje eventualnih novih standarda uvoza, na objavljivanje lokacije novih slobodnih investicijskih zona, posebno onih tzv. **poreznih utočišta (tax haven)**, kao i na preferencijalni porezni tretman.

2. Države-članice APEC-a će razviti ekstenzivni program kako bi unificirale standarde za individualne proizvode država-članica i kako bi unificirale standarde za njihovu još uvijek raznovrsnu proceduru testiranja.

3. Države-članice APEC-a bi obvezno trebale čvrsto surađivati u monetarnoj i makroekonomskoj politici, u procesu koji je započeo prvim APEC-ovim sastankom ministara financija. Inače se sastanak održao u ožujku 1994. godine, s ciljem da se održi i dalje razvija model otvorene trgovine kako bi se osigurala gospodarska stabilnost u regiji.

4. Države-članice APEC-a bi morale izraditi **zakon protiv zagađivanja okoline**, odnosno nastaviti napore koje su već učinili APEC-ovi ministri, kako ne bi došlo do konfrontacije između politike u trgovini i zagađivanja prostora. Pri tom se promoviraju međunarodno prihvaćeni principi internacionalizacije troškova za zaštitu okoliša principom "plaćanja zagađenja".

5. Države-članice APEC-a će osnovati nov mehanizam glede politike **antidumpinga**, zakona protiv trustova i restriktivne prakse prema **businessu**. Navedeno je da bi najprije trebalo izvršiti inventarizaciju nacionalne prakse u državama-članicama, budući da neke nacionalne politike na tom planu negativno utječu na trgovinu i investicijske tokove. Treba donijeti i prihvatiti odgovarajuće zakonodavstvo o tome na razini APEC-a.

6. Države-članice APEC-a trebaju osnovati **Servis za rješavanje razmirica**, kako bi se riješavali budući bilateralni problemi, omogućavajući i drugim državama-članicama da iskažu svoj sud o sporu trećih država-članica. Smatra se da bi se na taj način ograničili negativni efekti za regiju kao cjelinu.⁹

⁹ Op. cit., str. 24-26.

Nakon završenog APEC-ovog sastanka na najvišoj razini, u regiji je zavladao velik optimizam. Državnici su bili izuzetno zadovoljni rezultatima susreta, od kojih je posebno kineski predsjednik Jiang Zemin bio zadovoljan donesenim odlukama. No, izjavio je da smatra da bi rok za uspostavljanje slobodne trgovine među najrazvijenijim državama regije trebalo skratiti, a produžiti rok za uspostavljanje slobodne trgovine za manje razvijene države. Početkom 1995. ministri država-članica APEC-a sastali su se u japanskom gradu Fukuoka kako bi operacionalizirali dokumente iz Bogora. Potom su se susreli ponovo u travnju u Singapuru, sve u cilju razrade prihvaćenih dokumenta i izrade novih, kojima bi se doista omogućila liberalizacija, pojednostavljenje i kooperacija među državama-članicama ove integracije. Već tada je zaključeno da se države-članice moraju konsenzusom odrediti prema specifičnim etapama u kojima su se trebali realizirati postavljeni ciljevi kako bi došlo do trgovinske i investicijske liberalizacije, odnosno olakšavanja trgovine i investicija, kao i gospodarske kooperacije. Naglašeno je da je do 2010. godine potrebno da na snazi budu "nulte" carine za sve robe, kako agrarne, tako i industrijske, tako da se tad eliminiraju kvalitativne restrikcije, odnosno tradicionalne, uobičajene trgovinske prepreke za treće države-članice APEC-a. Također je rečeno da države-članice ne bi trebale čekati 2010. ili 2020. godinu za započinjanje liberalizacije regionalne trgovine i investiranja. Odlučeno je da to bude diskrecijsko pravo zainteresiranih država-članica.

U svibnju su se u Soelu sastali ministri telekomunikacija da bi se dogovorili oko unifikacije i standardizacije certifikata za opremu. U lipnju su se sastali u Washingtonu ministri transporta, kako bi se dogovorili oko regionalne kooperacije glede avijacije i pomorstva. Ministri znanosti i tehnologije potom su se sastali u Pekingu, da bi razmotrili mogućnost većeg transfera tehnologije i - posebno - veće zaštite intelektualnih vlasničkih prava. Inicirano je i stvaranje **Razvojne skupine za ljudske resurse**, skupine koja je ubrzo stavila u funkciju 40 projekata za povećanje obučenosti, sposobnost i što veće mobilnost radne snage - najveće komparativne prednosti azijsko-pacifičke regije.

No, mora se naglasiti da je u fokusu svih ministarskih sastanaka i svih radnih skupina bio problem sanacije i razvoja osnovne, tj. gospodarske infrastrukture. Smatralo se, i još se uvijek smatra da je to najsloženiji APEC-ov problem koji se mora što prije riješiti. Rečeno je da razvijene države-članice moraju pomoći državama-članicama koje nemaju riješen taj problem. Zaključeno je da u regiju treba uložiti bilijun USD godišnje, uz napomenu da bi izgradnja gospodarske infrastrukture trajala narednih petnaest godina što bi, dakle, stajalo čitavih petnaest bilijuna USD. Samtra se da bi u tom smislu trebalo mobilizirati privatni kapital, i da bi se time riješio ovaj najveći gospodarski problem regije. To je posebno razmatrano na sastanku ministara, koji se sredinom travnja održao u Baliju, u Indoneziji. A upravo je tamo državni tajnik SAD Warren Christopher kazao da će za uspjeh APEC-a **lakmus papir** biti povjerenje i odnos **businessa**

prema APEC-ovim institucijama, kao i to da li će biti moguće u nekim azijskim državama-članicama birokrate, tj. državne činovnike, izbaciti iz businessa. Nadalje je rečeno da do 2010. treba učiniti ovu regiju transparentnom za trgovinu dobrima, uslugama i za investiranje. Također je naglašeno da treba eliminirati nekonkurentne i neučinkovite gospodarske subjekte, posebno državna poduzeća - budući da je to cijena pouzdanog gospodarskog rasta na duže staze.¹⁰

Na Baliju je donesena **Zajednička ministarska izjava**, koja se sastojala od sljedećih dijelova: **1. Gospodarski razvoj, 2. Tokovi kapitala, 3. Politika deviznih tečajeva i 4. Stvaranje predispozicija za razvoj infrastrukture**. U toj zajedničkoj Izjavi je navedeno da se ministri zahvaljuju na pomoći koju je ovoj gospodarskoj integraciji ukazao **Medunarodni monetarni fond** u okviru svoje studije "**Portfolio kapitalni tijekovi: problemi i razvoj**". Također se posebno moli Fond da izradi studiju koja bi im pomogla da u regiji uspostave racionalnu deviznu politiku. Nadalje se mole **Svjetska banka i Azijska razvojna banka** da pomognu aktivnim uključivanjem, jer bi u toj svojoj novoj ulozi ove međunarodne financijske institucije potencirale mobilizaciju globalnog kapitala, koji bi se dijelom plasirao i u azijsku infrastrukturu. Aktivnija uloga ovih međunarodnih institucija dala bi poželjan impuls i predstavljala bi, zapravo, mehanizam garancija za međunarodnom investicijskom kapitalu. Također je naglašeno da treba poduzeti sve kako bi se onemogućilo "**pranje novca**" koje i u Aziji i na Pacifiku uzima danak razvoju, i kako bi se trebalo usredotočiti na realizaciju "**anti-money laundering**" strategije.¹¹ Naglašava se, nadalje, da bi u regiji trebalo osnažiti financijske tokove, mobilizirati domaću štednju i na druge načine osigurati povjerenje u investitore.

Sredinom studenog 1995. godine, u Osaki, u Japanu, počeo je ministarski sastanak država-članica APEC-a. Na dnevnom redu se se nalazili materijali, koji se se odnosili na ministarska zasjedanja, kao i na druga zasjedanja kojima se u proteklom razdoblju imalo za cilj ovu integraciju učiniti učinkovitijom. Ministarski sastanak je pripremio dnevni red za sastanak državnika APEC-a na najvišoj razini. Sam treći skup prošao je u izražavanju jedinstva ideja i strategija. Na kraju je prihvaćen **Plan akcije**, koji zapravo reaffirmira dokumente iz Balija koji plediraju za "slobodnu i otvorenu trgovinu i investiranje". Članice APEC-a su bile jedinstvene u tome da je cilj svih akcija: implementacija projekta do 2010. za razvijene i

10 Samo u NR Kini ima 100.000 takvih poduzeća, koja ukupno upošljavaju preko 100 milijuna djelatnika. Izvor: Survey business in Asia: Dinosaurs and teenagers, "The Economist", March 9, 1996, p. 20.

11 Procjenjuje se da se u svijetu godišnje "opere" od 300 do 500 milijardi USD, od čega najvećim dijelom u azijsko-pacifičkoj regiji. Izvor: APEC finance ministers decide to keep meeting, "International Herald Tribune", April 18, 1995, p. 7.

do 2020. godine za nerazvijene države-članice. No, izgleda da se nikako nisu mogle složiti oko toga što "slobodna i otvorena trgovina i investiranje" znače. Amerikanci i Australijanci, najgorljiviji zastupnici liberalizacije, smatraju da je za početak to: "ako se carine spuste na 5% ili niže, ako se ukinu kvote, ako se postigne napredak u reformiranju politike konkurencije i ako se dogovore oko drugih mjera koje ometaju trgovinu." S druge strane, Japanci, ali i neke nerazvijene države-članice, bili su protiv ovog koncepta, smatrajući ga **ekstremnim**. Tako npr. malezijski predstavnik je kazao da će njegova država liberalizirati samo ona područja koja Maleziji žele liberalizirati. Također se na sastanku vidjelo da Amerikanci i Australijanci žele da preko APEC-a izvrše pritisak i na druge gospodarske integracije, posebno na **Europsku uniju**.¹² No, smatra se da je i ovaj sastanak na najvišoj razini APEC-a uspio, budući da su se i ovaj put usaglasili oko strateških pitanja. Usporedili su pregovore za **Urugvajsku rundu**, koji su se vodili dugih sedam godina, i uspješne pregovore za paket liberalizacije u okviru APEC-a. Inače, jedini izuzetak je bila NR Kina, koja nije potpisala dokument **Urugvajске runde**, ali koja je u Osaki obećala da će do početka 1997. godine, smanjiti svoje prosječne carine od 36% na 25%. No oni, koji su u APEC-u neskloni NR Kini tvrde, da to nije zbog APEC-a, već zbog toga što je smanjenje carina uvjet da NR Kina postane članicom **Svjetske trgovinske organizacije**. Odlučeno je da će se naredne 1997. godine ministarski sastanak i sastanak na najvišoj razini država-članica APEC-a održati u Manili na Filipinima.¹³

UMJESTO ZAKLJUČKA

Ne kaže se slučajno da su devedesete godine ovog stoljeća godine međunarodnih gospodarskih integracija. Međutim, barem kada je u pitanju ova koja u okviru APEC-a nastaje na relaciji Azija-Pacifik, mora se kazati da se njezini kreatori susreću s problemima koji nisu imanentni niti jednoj od postojećih gospodarskih integracija. No njihovi eksperti prosuđuju da ništa ne bi trebalo stajati na putu povećanju vanjske trgovine, što je samo drugo ime za povećanje DBP, nacionalnog dohotka i društvenog blagostanja. Također, u ovom kontekstu moramo kazati da niti jedna gospodarska integracija nema toliko politički raznorodne sustave, kao što su u APEC

-
- 12 Svih petnaest lidera Europske unije došlo je na "Summit Istoka i Zapada", kojega su u Bangkoku početkom ožujka 1996, organizirali lideri deset azijskih država. Europljani su zabrinuti zbog strategijski osmišljene američke gospodarske penetracije u to područje. Inače, 1970. na azijsko tržište je realizirano 25% europskog izvoza, dok je 1995. godine realizirano svega 15%.
- 13 Trade in the Pacific: No action, no agenda, "The Economist", November 25, 1995, p. 79-80.

u. Tako npr, tu su SAD - sinonim za gospodarski najmoćniju državu pune političke demokracije - one su i jedina vojna super-sila na svijetu, čijom zaslugom se na primjeru APEC-a i **nemoguće čini mogućim**. No, tu je i NR Kina, jedna od posljednjih ortodoksnih tzv. socijalističkih država u kojoj se još uvijek svirepo proganjaju ljudi koji traže minimalne građanske slobode. Doduše, legitimna članica APEC-a je i Tajvan, na koji tako snažno polaže pravo NR Kina. Tenzije upravo zbog neprijateljskih prijetnji Pekinga Tajpehu, naglo su koncem ožujka 1996. "zahladili" političke odnose između Washingtona i Pekinga. Tada su kinezi "kontinentalne" Kine tako odlučno pokazali što misle o prvim slobodnim izborima na Tajvanu. Ipak, potrebno je naglasiti da od svih država-članica APEC-a, osim NR Kine, u grupu nedemokratskih država ubraja još samo Indonezija. To znači da na planu demokratskog razvoja i optimalnog političkog dijaloga, baš ne stoje velike prepreke. No, samo formalno! Treba li posebno podvući činjenicu da u tome treba biti vrlo obazriv, budući da NR Kina danas ima više od 1.4 milijarde stanovnika. Druga grupa problema s kojima se suočavaju kreatori ove gospodarske integracije je nesrazmjer u razvijenosti. Države s niskim stupnjem gospodarskog razvoja - kao što je npr. Papua Nova Gvineja - sigurno su u ovom trenutku balast. Međutim kasnije, kada i ako dođe do ujednačavanja gospodarskog razvoja, sadašnji njihov nizak stupanj razvoja - može biti prednost. Naime, njihova rudna blaga, jeftina radna snaga i geo-strategijska pozicija, mogu biti čimbenikom njihovog ubrzanog gospodarskog rasta i društvenog razvoja u budućnosti. Potrebno je, kako je već rečeno: eliminirati nekonkurentne i neučinkovite gospodarske subjekte, posebno državna poduzeća budući je to cijena gospodarskog rasta i društvenog razvoja na duži rok. Unatoč tome i s drugim problemima kojima je immanentno svako gospodarstvo bez integralnog tržišta, najnapućenija država na svijetu je 1995. godine imala stopu rasta DBP od cca 13%, stopu koja je bila najviša u međunarodnoj ekonomiji. S druge strane, već sada u srednju klasu u NR Kini, ubraja se 200 milijuna stanovnika, koji na robu široke potrošnje godišnje potroše 300 milijardi USD. No, u ovu analizu svakako treba uključiti i gospodarskog kolosa Japan, koji i dalje ostaje diplomatski suzdržan u odnosu na NR Kinu, a i dalje zadaje dosta gospodarskih problema državama s kojima uglavnom trguje. Japan još uvijek nije usvojio princip **"Free trade, but fair trade"**, princip koji je već davno kodificiran od strane svih međunarodnih financijsko-trgovinskih institucija. Ta politika Japana najviše pogađa SAD, koje su odavno sasvim otvorile svoja tržišta za japanske robe i usluge, dok to Japanci nisu recipročno uradili - mada stalno obećavaju.¹⁴

14 Onako kako su se Japanci do sada odnosili prema SAD, izgleda da se tako žele odnositi i prema APEC-u. Naime, nastoje isključiti neke "osjetljive sektore" iz APEC-a, sektore koji bi se - prema njima - "trebali tretirati specijalno" - čit. trebali bi biti zaštićeni od inozemne konkurencije. To su kompletna telekomunikacijska i medicinska oprema, osiguranje i

Ovi silni kontrasti koje zatičemo u azijsko-pacifičkoj regiji sigurno će se s vremenom ublažiti. Svakako da će drugi **lakmus papir** biti sanacija infrastrukture za petnaest godina u već spomenutom ukupnom iznosu od 15 milijardi USD. A ostali problemi, posebno iz područja **socijalne patologije** su mito, korupcija, simonija, a nadalje već navedeno **pranje novca**, te trgovina opijatima, krivotvorenje novčanica i piraterija u području tehničkih dostignuća i zaštitnih znakova.¹⁵ Ovim **patološkim pojavama** je područje Azije izuzetno opterećeno, no može se pretpostaviti da to neće biti i ubuduće, ukoliko sve države-članice unificiraju, standardiziraju i primijene krivično zakonodavstvo koje će kažnjavati nositelje tih retrogradnih socijalnih pojava. Recimo da prijedlozi u tom smislu već postoje.

Međutim, za nadati se da će svakako 2010. godine biti realiziran onaj prvi cilj najrazvijenijih država APEC-a, ukoliko do tada budu realizirane sve etape i implementirani svi dokumenti o kojima je bilo riječi. Međutim, po našem mišljenju, to će prvenstveno ovisiti o konstelaciji političkih snaga i interesa na relaciji: Washington-Peking. Konkretno: to će prvenstveno ovisiti o konstelaciji demokratskih snaga u ogromnoj kineskoj državi, ali i od demokratskih snaga u svijetu, koje se trebaju angažirati kako bi pomogle procese koji su aktualni još od 1989. godine, od masakra na **Tiananmenu**. Dakle, politički odnosi tih dvaju političkih i vojnih divova, presudno će se odražavati na konsolidaciju i razvoj APEC-a, koji je - **potencijalno** - čimbenik gospodarskog rasta i ukupnog društvenog razvoja cijele globalne društvene zajednice. Kako će se ubuduće postavljati dužnosnici NR Kine, ostaje da se vidi. Zapravo, već 1. srpnja naredne 1997. godine to će biti moguće vidjeti, kad Hong Kong postane konačno nakon 99 godina kineski i **de iure i de facto**. Drugi sličan test će uslijediti u prosincu 1999. godine, kada će Portugalci pod suverenitet NR Kine vratiti Macao. To će biti prvi put da nakon 400 godina, cijela Azija geo-politički bude pod azijskom kontrolom. Ipak i unatoč svemu što je rečeno - ostaju pitanja: Hoće li prostorima Azije i Pacifika geo-gospodarski doista dominirati APEC - snažna, najsnažnija gospodarska integracija, i hoće li će u NR Kini vremenom na vlast dolaziti mlađi i liberalniji političari. Moglo bi se pretpostaviti i jedno i drugo, budući da je APEC svima u interesu. Dakako, najmanje gerontokraciji, koja konačno malo-pomalo - silom zakona biologije - odlazi s političke scene u NR Kini.

automobilska industrija. Izvor: Japan wants APEC let-outs, "Financial Times", August 26, 1995, p. 2.

- 15 Prema studiji Svjetske financijske korporacije s konca 1995. godine, intelektualno vlasništvo je najslabije zaštićeno u Argentini, Brazilu, Čileu, Hong Kongu, Indiji, Indoneziji, Meksiku, Filipinima, Singapuru, Republici Koreji, Tajlandu, Venecueli i Tajvanu. U svijetu se najviše krivotvore proizvodi u: NR Kini, Hong Kongu, Republici Koreji i Tajvanu. Izvor: Intellectual property protection affects foreign investment, "International Finance Corporation", October 1995, p. 32.

Ali sa sigurnošću možemo pretpostaviti da u najmnogoljudnijoj državi na svijetu više nikada neće biti političkih zaokreta poput "**Velikog skoka naprijed**" iz 1958. i "**Velike proleTERSke kulturne revolucije**" iz 1966. godine.¹⁶ Sadašnja politika kineskog rukovodstva je politika koju je još 1965. inicirao vodeći čovjek novije kineske povijesti, još uvijek živi 94-ogodišnji Den Xiaoping, koji je na Plenumu CK KP Kine održanom 1965. godine u povodu **odnosa u kineskom agraru**, tada hrabro izjavio: "Nije važno da li će u proizvodnji hrane sudjelovati državna ili privatna poduzeća. Nije važno da li je mačka crna ili bijela. Svaka mačka koja lovi miševе - dobra je mačka!". Tada nova liberalna filozofija, postala je aktualna tek 1976. godine, poslije smrti Mao Zedonga. Privatizacija, integralno tržište, slobodne carinske zone, transparentnost prema stranom kapitalu, sveukupna liberalizacija - doduše za sada samo u gospodarskoj sferi - ali i pristanak na ustupak svjetskom kapitalu kroz maksimu "**Jedna Kina - dva sustava**" - zorno pokazuje da se službeni Peking i dalje drži Dengovog poučka, temeljem kojega se uklapaju u APEC-ov model koji su njihovi najviši dužnosnici službeno prihvatili u Seattleu 1993. godine. To sve, dakako, posebno interesira Amerikance, budući da svakako žele uspjeti i u svojoj velikoj azijsko-pacifičkoj gospodarskoj inicijativi. A njihova globalna gospodarska inicijativa ipak se bazira na konceptu: **THINKING GLOBAL - ACTING LOCAL!**

16 Prvi zaokret, tj. eksperiment, trajao je svega dvije godine. Saldo: raseljeno je 90 milijuna stanovnika, dok je 40 milijuna umrlo od gladi. Čisti ekonomski gubitak je iznosio 167 milijardi USD. Drugi zaokret, tj. eksperiment, trajao je čitavo desetljeće. Saldo: prognano 3 milijuna kineza, dok se broj bestijalno šikaniranih popeo na 100 milijuna. Čisti ekonomski gubitak je iznosio od 160 do 180 milijardi USD. Valjda su samo iz ovog dijela svoje hude i tragične povijesti kinezi ipak nešto naučili.

Zdravko Bazdan, PhD

Associate Professor

Faculty of Tourism and Foreign Trade, Dubrovnik

**THE INTERNATIONAL ECONOMICS OF ASIAN-PACIFIC
REGIONS: THE AMERICAN INITIATIVE****Summary**

Since the start of this decade, and especially since the arrival of William Bill Clinton as the leader of the USA government administration, official American policy towards international economics has changed significantly. The creation of economic integration, such as: the North American Free Trade Agreement, NAFTA, 1993 and the American Free Trade Agreement, AFTA, 1994 has directly involved the USA in the development of Western Hemisphere international economics. Their special involvement and exertions in the establishing of and in the actual functioning of the greatest economic integration of our times: Asia-Pacific Economic Cooperation, APEC, is the result of cooperation between 18 member-countries. In the present phase, administrative preconditions are being formed, so that by the year 2020, the first step in economic integration can be achieved, that is, free trade zones. All the initiatives undertaken by the Americans in the western sections of the Eastern Hemisphere as well, are in accord with Clinton's stand: "trade takes priority over military troops".

Key words: *APEC, Chinese zone of economic influence, emerging Asia*